

ZDRAVKO TOMAC*

Socializem po meri človeka

(Za kakšne socialistične odnose v novi ustavi se zavzemamo?)

1. Razkleniti okove državnega socializma

Zasnova ustave iz leta 1974 je bila zlasti v ideološkem in normativnem smislu pomemben, vendar pa še nezadosten odmik od modela državnega socializma. Zato je kriza jugoslovanske družbe in koncepcije integralnega socialističnega samoupravljanja – kot transformiranega modela državnega socializma – le del splošne krize državnega socializma v vseh sistemih, ne glede na to, ali gre za unitarne ali federativne države.

Obstoja dokaj enotno mnenje, da je model državnega socializma izčrpal svoje možnosti, da izhod iz krize ni mogoč zgolj s popraviljem ali transformiranjem, pač pa z opuščanjem tega modela in vzpostavljanjem novega, ki so ga že zdaj poimenovali kot novi socializem.

V tem kontekstu izhajamo iz hipoteze, da krizo jugoslovanske družbe ni mogoče obvladati samo z reformami, se pravi z gospodarsko in družbeno reformo ter preobrazbo ZKJ, pač pa je treba zgraditi povsem nov sistem, s katerim bi naša družba povsem pretrgala popkovino tudi s transformiranim državnim socializmom ter se rešila njegovih okov.

2. Kako do novega socializma?

Novi sistem in ostvarjanje koncepcije novega socializma terjata sprejetje nove ustave. Namesto zasnove, ki temelji na dominaciji družbene lastnine, ekonomiji združenega dela, integralnem samoupravljanju, delegatskem sistemu in vodilni vlogi zveze komunistov, je treba zgraditi novo koncepcijo ustave, ki bo temeljila na enakopravnosti in konkurenci različnih oblik lastništva, na novi koncepciji družbene lastnine v pogojih tržnega gospodarstva, svoboščinah in pravicah človeka in državljana, samoupravljanju in pravni državi, politični demokraciji in političnem pluralizmu, federativni ureditvi po načelu enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije ter njihovi odgovornosti za lasten razvoj in za razvoj jugoslovanske skupnosti v celoti.

V snovanju koncepcije nove ustave se je treba upreti različnim strategijam, ki zanikujejo sam socializem in temeljne vrednote avnojske Jugoslavije ter doseči najširši konsenz o vrednostnem sistemu ter izhodiščnih določilih nove ustave.

* Dr. Zdravko Tomac, redni profesor na Fakulteti za politične vede v Beogradu

3. Tržna družba

Na podlagi dosedanjih spoznanj se zavzemamo za najširši družbeni konsenz o novem modelu socializma in načelih federativne ureditve večnacionalne skupnosti; pri snovanju nove ustave izpostavljammo kot posebej pomembne naslednje kriterije:

Nova ustava mora odpraviti vse normativno-institucionalne ovire za vzpostavitve nove družbene organizacije dela postindustrijske družbe, omogočiti in spodbujati strukturalne spremembe, ki jih terjata visoka tehnologija in znanost kot najpomembnejši proizvodni sili sodobnih družb.

Nova ustava mora dosledno izoblikovati tak politični sistem in federativno ureditev, ki bosta omogočila delovanje tržnega gospodarstva, zagotovila enakopravnost blagovnih proizvajalcev na enotnem jugoslovanskem tržišču, omogočala in varovala svoboden pretok blaga, dela in kapitala ter zagotovila osamosvojitve gospodarstva v ločeno sfero, ki ne bo pastorek države ali politike.

V ustavi je treba zagotoviti pravico do pridobivanja in prilaščanja dohodka ne samo na podlagi rezultatov dela, pač pa tudi na podlagi lastništva oziroma naložbe sredstev v vseh oblikah lastnine. S tako koncepcijo je treba uskladiti tudi ekonomsko funkcijo države kot intervencijske in socialne države – za razliko od dosedanje države, ki je namesto tržišča uravnavala vse tokove družbene reprodukcije.

4. Pravice do političnega združevanja

Ustava mora omogočiti in zagotavljati temeljne predpostavke za svoboden potek procesa prehajanja iz partijsko-monističnega v pluralistični sistem – in to brez nadrobnege ugotavljanja in predpisovanja oblik teh procesov.

V novi ustavi je treba:

– Opustiti opredeljevanje ustavne vloge družbenopolitičnih organizacij (Zveze komunistov Jugoslavije, Socialistične zveze in Zveze sindikatov) ter opustiti koncepcijo, po kateri so te družbenopolitične organizacije z ustavo določeni del političnega sistema;

– Namesto take koncepcije je treba izostriti pravice do svobodnega združevanja državljanov – vključno s političnim organiziranjem – kot eno od temeljnih in neodtujljivih pravic državljanov, konstituiranja in uresničevanja pravne države ter politične demokracije.

– Ustava mora predpisati, zakaj in na kakšen način lahko ustavna sodišča prepovejo politično združevanje in delovanje – če je to v nasprotju z ustavnim sistemom, če ogroža svoboščine in pravice državljanov, temelje ustavnega sistema in enakopravnost narodov in narodnosti Jugoslavije.

– Ustava mora omogočiti pluralizem sindikalnega organiziranja ter ugotoviti, da so sindikati neodvisne delavske organizacije, ki delujejo v skladu s svojimi statuti in katerih dejavnost ni mogoče omejevati z zakonom in akti podjetja.

– Ustava mora zagotoviti državljanom (in delovnim ljudem) pravico, da neposredno vplivajo na delo izvoljenih predstavnikov v skupščinah, jim dajejo smernice za delo, da jih nadzorujejo in odpokličejo – neodvisno od stališč tistih političnih organizacij, zvez in gibanj, ki so jih kandidirali.

5. Svoboščine, pravice in dolžnosti človeka in državljana

Ustava mora omogočiti radikalno dekonstitucionalizacijo in deregulacijo ekonomskega in družbenega življenja. Ustava ne sme prepodrobno normirati ekonomskih in družbenih odnosov, pač pa mora zagotoviti pravico do samoorganiziranja kot ene od temeljnih pravic samoupravljanja; podrobneje pa mora regulirati svoboščine in pravice človeka in državljana ter varstvo teh pravic.

Nova ustava mora zagotoviti neposredno uporabo njenih določil pri uresničevanju svoboščin, pravic in dolžnosti človeka in državljana ter omogočiti učinkovito sodno in drugačno varstvo teh pravic. Nova ustava mora upoštevati tudi vse mednarodne in meddržavne dokumente, ki jih je naša država ratificirala in ki zadevajo pravice človeka in državljana – prav tako pa tudi vse institute in pravice, ki so se uveljavile kot posebne pravice samoupravljanja v dosedanjem jugoslovanskem socialističnem režimu. Posebej je pomembno to, da se instituti in odnosi s tega področja uskladijo s spremembami oblik lastnine, blagovne proizvodnje in tržnega gospodarstva ter z novim političnim sistemom.

6. Državljan kot izhodišče sistema

Blagovno gospodarstvo, enakopravnost in konkurenca lastninskih oblik ter snovanje integralnega trga terjajo nov politični sistem, ki bo temeljil na človeku posamezniku, ki se v politični dejavnosti izraža kot državljan. Iz državljana izhajajoča graditev političnega sistema terja bistvene spremembe v skupščinskem sistemu in ponoven prehod na predstavniški sistem, terja sistem delitve oblasti, politični pluralizem in pravno državo. Na državljanu zasnovan politični sistem narekuje opuščanje delegatskega sistema in odpravo omejevanja političnega pluralizma, ki mora slej ko prej pripeljati do dvostrankarskega ali večstrankarskega sistema.

Zato se v dosedanjih razpravah o novi ustavi skuša poiskati korekcija političnega sistema, ki bi bil zasnovan izključno na državljanu; kot korekcije se ponujajo naslednje rešitve:

1. Da se poleg državljana kot izhodišča političnega sistema opredeli tudi ustavnopravna vloga delovnega človeka. V tem primeru bi se – v pogojih integralnega tržnega gospodarstva in načela podjetništva – omogočilo, da se v skupščinah poleg zbora državljanov uveljavi tudi izražanje različnih samoupravnih interesov na funkcionalni osnovi, ki izhajajo od konkretnega delavca oz. v okvirih poenostavljenega načela tudi prek delegatskega sistema. To bi pomenilo, da bi bile skupščine sestavljene iz zborov državljanov, ki bi bili izvoljeni na podlagi splošne in enake volilne pravice na neposrednih volitvah, in zborov dela, ki se volijo po delovno-funkcionalnem kriteriju v okviru posamičnih grupacij in vej. S tem bi se kot korekcija sistema, ki izhaja zgolj od državljana, dosledno vpeljal sistem, ki varuje socialistično samoupravljanje in omogoča delavcem, da bistveno vplivajo na funkcioniranje države. S tem bi se zavarovala tudi razredna komponenta socialističnega sistema in omogočilo snovanje modela socializma kot kombinacije predstavniške politične demokracije in nove socialistične demokracije. Ker mnogi menijo, da bo postala z novo ustavo jugoslovanska družba mešana družba, bi tak model ustrežal realnosti.

2. V pogojih političnega pluralizma se predlaga tudi korekcija predstavniškega sistema v tem smislu, da se ohranijo sicer bistvene pridobitve predstavniške demokracije in večpartijskega sistema, vendar pa tudi nekatere pridobitve neposredne

demokracije in samoupravne socialistične demokracije. Konkreten predlog je tak, da imajo različne grupacije, gibanja, zveze in tudi stranke – kolikor do njih pride – pravico do kandidiranja svojih predstavnikov na svobodnih in neposrednih volitvah v konkurenci različnih političnih programov. Vendar predlagatelji tudi poudarjajo, da morajo biti izvoljeni vedno odgovorni predvsem državljanom, svojim volilcem, ne pa političnim grupacijam, ki so jih kandidirale; državljani jim lahko posredujejo svoje napotke za delo, jih učinkovito nadzorujejo ter tudi zamejujejo, kolikor se ne ravnaajo v skladu z njihovo voljo in interesi.

7. Pravna država

Za zasnovano koncepta novega socializma je izjemno pomembno to, da se opusti dosedanji model države in sistema, v katerem je še vedno pretežni del oblasti skoncentriran v vodstvu partije – tako da pri nas lahko govorimo o trdnem spletu pravne in partijske države. Pomembno je, da se ne le v novi ustavi, pač pa tudi v praksi to radikalno spremeni in da se vzpostavi vladavina prava oz. pravna država. To pa ni možno brez opuščanja koncepta diktature proletariata in vodilne vloge zveze komunistov, žlasti pa obstoječe prakse revolucionarnega nasilja kot oblike uresničevanja ciljev revolucije. Če obstaja diktatura partije, če se v praksi uresničuje »teorija revolucije kot diktatura državne oblasti« (Lunačarski), če se koncepcija »diktature proletariata« ostvarja kot diktatura partije oz. njegove organizirane oz. ozaveščene manjšine prek politične partije, če se uresničuje koncepcija, »da lahko politična partija združuje le manjši del razreda – tako kot predstavlja jo v vsaki kapitalistični družbi resnično ozaveščeni delavci samo manjšino vseh delavcev« (Lenin na II. kongresu Kominterne leta 1920), potem nobena, še tako idealna koncepcija nove ustave in volilne tehnike ne more zagotoviti svobodnih volitev in demokracije. Če hočemo priti do demokratične družbe, je treba opustiti partijsko državo, državo kot lastnino monopolne partije, opustiti – pa ne le v ustavi – marveč tudi v praksi, temeljno načelo konstituiranja in uresničevanja državnega socializma, ki pri nas še ni dokončno opuščeno, in ki bi ga poenostavljeno lahko takole predstavili: a) Partija je spoznala zakonitosti in nujnosti razvoja družbe; b) Partija zaradi uresničevanja spoznane nujnosti razvoja družbe oz. srečne prihodnosti z ideološko prisilo in diktaturo svobodno razpolaga z usodami vseh državljanov in določa njihove dolžnosti; c) Vsa državljani je dolžan izpolnjevati naloženemu naloge, vključno s tistimi, ki so v nasprotju z njegovimi interesi – človek kot posameznik se mora povsem podrediti kolektivu; d) Človek je neznatno kolesce velikega in močnega sistema, ki je zgrajen na kolektiviteti, ne pa na individualizmu; e) Partija prek države, ki je njena lastnina, določa tudi nagrade in kazni za vsakega državljana na podlagi subjektivne presoje vodstva; f) Sleherni odpor vodstvu ali naloženim jim nalogam se razglašajo za sovražna dejanja, kaznovani pa niso samo tisti, ki se upirajo, marveč tudi tisti, ki bi po oceni vodstva v danih razmerah lahko postali nosilci odopra, oz. bi lahko podvomili v nepogrešljivost vodstva; g) Glede na to, da je celoten sistem zgrajen na zanikanju interesov človeka posameznika, tudi ne more biti učinkovit in racionalen, ne more razreševati številnih protislovij niti zagotoviti gospodarskega in družbenega razvoja; h) V takem sistemu se vse opravičuje z revolucionarnimi cilji, vse tisto, kar nasprotuje uresničevanju volje vodstva, pa se razglašajo za sovražna dejanja; i) Tak sistem ne more delovati brez neprestanega iskanja sovražnika, brez vzpostavljanja monolitnosti ter obračunavanja z vsemi tistimi, ki so v utemeljevanju te ene in edine resnice

mislili in delovali drugače. Značilnost takega sistema so čistke, ali kakor jim pri nas pravimo – diferenciacije in izolacije, ki pomenijo odvzemanje političnih in državljanskih pravic, zgubo delovnega mesta, včasih pa tudi prostosti – vse to pa zato, da se prepreči vsakršen sum v brezmadežnost politike, ki ne kaže nobenih uspehov, in ki si mora prav zaradi tega, da bi se obdržala, vedno znova izmišljati in proizvajati vse številnejše sovražnike. Če hoče nova ustava onemogočiti reprodukcijo partijskega monizma ter njegovo krepitev, mora vgraditi stabilizatorje, ki bodo opisani model onemogočili. Brez političnega pluralizma, zagotovljenih pravic in svoboščin človeka in državljana ter pravne države to ni možno.

Koncepcija pravne države pomeni v naših razmerah usmeritev k vesplošnemu odpravljanju nastavkov partijske države v pravnem sistemu. Na področju ustavne regulacije terja utrjevanje načela ustavnosti in zakonitosti, utrjevanje pravne zaščite vseh danih svoboščin in pravic, odgovornosti državnih in vseh drugih organov in organizacij pred ustavo in zakoni ter natančno zakoličenje meja rabe pooblastil nosilcev oblasti kot tudi njihovih pravic in svoboščin.

Opredelitev za pravno državo pomeni tudi usmeritev k dekonstitucionalizaciji cele vrste odnosov; deregulaciji predvsem v ekonomski sferi kot tudi bistvenemu izboljšanju kvalitete in izvajanju vseh predpisov.

V sedanjih razmerah zahteva to tudi ustavno postulirano načelo, da je ob spoštovanju z ustavo in zakonom določenih omejitev vsaka dejavnost, ki ni izrecno prepovedana ali omejena, načelno svobodna.

8. Samoupravljanje

V Jugoslaviji je zaznavna vse večja enotnost glede tega, da je treba samoupravljanje razvijati v skladu z modelom ekonomskega sistema različnih oblik lastništva in nove koncepcije družbenega lastništva da je treba dosedanji model integralnega samoupravljanja opuščati in namesto tega zasnovati novo koncepcijo samoupravljanja. Ustava mora omogočiti in zavarovati socialistično samoupravljanje delavcev v družbenih podjetjih, prav tako pa omogočiti in zagotoviti razne oblike soodločanja, participacije in delavski nadzor v vseh tipih podjetij, krepiti in razvijati samoupravljanje v lokalnih in drugih teritorialnih skupnostih.

Ustava mora v pogojih blagovnega značaja gospodarstva s tržiščem kot temeljnim mehanizmom koordinacije proizvodnje in potrošnje, v pogojih integralnega trga dela, kapitala in blaga, v pogojih svobodnega pretoka dela, kapitala in blaga na odprtem jugoslovanskem tržišču, v pogojih enakosti vseh oblik lastnine – zagotavljati pravico delovnih ljudi do samoupravljanja, ki je zasnovano na delu, vendar pa tudi na pravici do upravljanja na podlagi lastnine in vloženi sredstev.

Ustava mora razmejiti med podjetništvom in samoupravljanjem ter omogočiti različne stopnje samoupravljanja v različnih oblikah lastništva, tako da se bo samoupravljanje razvijalo na nov način. Osrednje vprašanje je, kako se bo samoupravljanje razvijalo v družbenih podjetjih. Odgovor na to vprašanje je odvisen od koncepcije lastninskih odnosov in koncepcije družbene lastnine v pogojih blagovnega gospodarstva. Čeprav je še mnogo nerešenih vprašanj, lahko ugotovimo, da prevladujejo naslednja mnenja: družbena lastnina mora dobiti svojega titularja, mora se izražati tudi kot konkretna lastnina s katero upravljajo delavci. V pogojih blagovnega gospodarstva razpolagajo delavci v družbenem podjetju z osnovnimi in obratnimi sredstvi, ki jih lahko na trgu oplemenitijo ali pa osiromašijo; zato mora ustava zagotavljati pravico do prilaščanja dobička na podlagi plasiranja lastnih

sredstev akumulacije in štednje, ki pripada družbenim in privatnim subjektom; tista podjetja, ki v tržnih razmerah ne morejo poravnati svojih obveznosti – ne glede v katero zvrst lastništva sodijo – propadajo in njihova sredstva prevzamejo upniki. S tem se zagotavlja racionalnost in učinkovitost, kajti sredstva prevzemajo tisti, ki bodo z njimi delali bolj gospodarno. S tem bi se samoupravljanje razvijalo kot spoj med delom in kapitalom, ki je v rokah delavcev, ki so odgovorni za usodo rezultatov dela in naložbe kapitala, s katerim upravljajo. Brez tako zasnovanega samoupravljanja bi se vse to sprevrglo v neke vrste participacijo, soupravljanje ali delavsko kontrolo. V kraju bivanja je potrebno poleg samoupravljanja v krajevnih skupnostih in lokalnih skupnostih še naprej omogočiti in spodbujati, da se v vseh teritorialnih skupnostih kar največji del skupnih interesov državljanov rešuje po samoupravni poti – brez ali pa s kar najmanj posredovanja politične oblasti. Tudi v svetu je zaznavna težnja oz. spoznanje, da morajo koordinacija, usklajevanje, sporazumevanje nadomestiti prisilo in državne akte v uravnavanju mnogih skupnih interesov v lokalnih in drugih teritorialnih skupnostih.

9. *Skupščinski sistem*

Glede na novi ekonomski in politični sistem ter v pogojih pravne države in političnega pluralizma se mora bistveno spremeniti tudi skupščinski sistem. V pogojih, v katerih se sistem izgrajuje na načelih neodtujljivih, z ustavo zagotovljenih političnih pravicah človeka posameznika, je mogoče tudi funkcije oblasti opravljati le na podlagi volitev in v mejah omejitev, ki jih določata ustava in zakon. V novem sistemu je nujna delitev oblasti na zakonodajno, izvršilno in pravosodno oblast – ob visoki stopnji nadzora nad oblastjo in vzajemnem vplivu in omejevanju nosilcev oblasti ter kontrolo oblasti s strani najširše javnosti – ki pa seveda ni možna brez političnega pluralizma ter svobodnih in neposrednih volitev. V novih pogojih je treba razmejiti med državo in samoupravljanjem ter skupščine z ustavo opredeliti kot organe oblasti v okviru pravic in dolžnosti družbenopolitičnih skupnosti. Prav tako je potrebno, da se dosedanja koncepcija izvršnih svetov na ravni republike in federacije nadomesti z vlado, na ravni občine pa se jih odpravi. Razen naštetih sprememb ostane odprto vprašanje, ali snovati skupščine zgolj izhajajoč od državljana-volilca, ali pa po dvodomnem načelu, izhajajoč od državljana in delovnega človeka na delovnem mestu.

10. *Federacija*

V novi ustavi je treba ostvaritev avnojskih načel o Jugoslaviji kot federalni državi enakopravnih narodov in narodnosti ter državi suverenih narodov zakoličiti z naslednjimi načeli:

- s pravico do samoodločbe, vključno s pravico do združevanja in odcepitve;
- da sta ljudstvo in državljani v socialistični republiki nosilci izvorne suverenosti ter da se po načelu soglasja in enakopravnosti republik v ustavi SFRJ določi, o katerih vprašanjih in na kakšen način bodo odločali v organih federacije, katera pa so tista vprašanja, ki jih ustava SFRJ opredeljuje kot funkcije federacije in določa način njihovega uresničevanja;
- da delovni ljudje in državljani v socialistični republiki – v okvirih integralne-

ga jugoslovanskega tržišča – odločajo o svojem delu in rezultatih dela ter svobodno razpolagajo z naravnimi bogastvi – v skladu z republiško ustavo in ustavo SFRJ;

– da odločitev o izrednih ukrepih in izrednem stanju – razen v vojnem stanju ali neposredni vojni nevarnosti – ne more nihče sprejemati brez soglasja vseh socialističnih republik.

Pravice in dolžnosti federacije je treba ustavno določiti ob predpostavki, da imajo socialistične republike kot države, in federacija kot njihova skupnost, svoje lastne pravne in politične subjektivitete, tako da je oblast (suverenost) med njimi razdeljena; vendar so izvorno suverene socialistične republike, kar pomeni, da uresničujejo delovni ljudje in državljani svoje suverene pravice izvorno in primarno v socialističnih republikah, na ravni federacije pa le takrat, ko je to izrecno določeno z zvezno ustavo. Iz te temeljne predpostavke izhaja povsem nedvoumen sklep, da je federacija v procesu sprejemanja zvezne ustave pravzaprav ustavni dogovor med republikami, kar neizogibno terja, da se zvezna ustava sprejema v celoti oz. vsaka določba v njej v soglasju vseh republik, pogoj je torej njihovo popolno soglasje (konsenz).

Iz povedanega sledi, da morajo imeti republike čim širše pravice za notranjo samoorganizacijo v obeh elementih – za določanje lastne pristojnosti in notranje organiziranosti. Zato je treba v novi zvezni ustavi kar najkrajše opredeliti temeljna načela ekonomskega in političnega sistema (na primer, sedanjih 243 členov v ustavi iz leta 1974 bi kazalo strniti v največ 40–50 jasnih in kratkih členov). Zvezna ustava pa bi morala zelo natančno in prav tako jasno opredeliti pravice, svoboščine in dolžnosti človeka in državljana, za federacijo pa pravice in dolžnosti federacije ter organizacijo federacije. V tem smislu bi morala biti to – poleg kratkih in splošnih določil o tistem, kar naj bi bilo enotno regulirano v okviru jugoslovanskega ekonomskega in političnega sistema – primarno ustava zvezne države. Tako bi mogle socialistične republike – skladno s svojimi specifičnimi interesi in razlikami – mnogo svobodnejše in samostojnejše regulirati lastne ekonomske odnose kot tudi institucije političnega sistema ter svojo notranjo organiziranost.

Takšen pristop h koncepciji zvezne ustave in federacije nasploh terja – v primerjavi z ustavo iz leta 1974 – zmanjševanje pristojnosti federacije, zlasti na področju gospodarskega sistema. Po drugi strani pa se postavlja zahteva, da ima federacija v okviru minimalno določenih pristojnosti ne le pravno in politično subjektiviteto, marveč da razpolaga tudi z vsemi ustavnopravnimi sredstvi, da svoje pristojnosti v zakonodajni, izvršilni in sodni funkciji lahko učinkovito uresničuje. Federacija naj bi imela torej manj oblasti, pač pa mnogo več moči, da tiste pristojnosti, ki ji bodo z zvezno ustavo naložene, tudi učinkovito izvaja.

Tak federativni model, če naj bo konsistenten, nujno terja dvodomno ali tri-domno strukturo zvezne skupščine (odvisno od tega, ali bomo izhajali zgolj od državljana kot konstituenta oblasti, ali pa od delovnega človeka in državljana). V prvem primeru bi bil eden od zborov Zbor republik (in pokrajin?), drugi pa Zbor državljanov, ki bi ga kazalo voliti po načelu en poslanec na določeno število prebivalcev (en človek, en glas). V zboru republik kot drugem federativnem domu bi bile paritetno zastopane socialistične republike, medtem ko bi bili zastopani avtonomni pokrajini Vojvodina in Kosovo znotraj delegacije SR Srbije. Če pa bi bila sprejeta drugačna koncepcija pokrajin, zlasti kar zadeva njuno mesto in morebitno neposredno zastopanost v organizaciji federacije, bi dobili Zbor republik in pokrajin, tedaj bi bili tudi pokrajini na ustrezen način samostojno zastopani v tem zboru. Skupščina SFRJ bi praviloma odločala po dvodomnem načelu ob polni enakopravnosti obeh zborov. Odločanje ob pravnem pogoju iskanja soglasja zno-

traj Zbora republik (t. i. konsenzus) bi bilo bistveno zoženo že zaradi občutnega zoženja pristojnosti federacije – zlasti na področju ekonomskega sistema in ekonomskih odnosov; vendar bi zunaj kroga tako zmanjšanih pristojnosti to obliko odločanja kazalo še zadržati v dosedanjih ustavnih okvirih in oblikah.

Ko je govor o načelu odločanja zveznih organov zunaj kroga vprašanj, ki so bila pravkar omenjena, in ko je z zvezno ustavo tako izrecno zahtevano, da je pri odločanju potrebno soglasje (konsenz), naj bi obveljalo temeljno načelo o odločanju z nadpolovično večino, kadar pa gre za interesno pomembnejša vprašanja, bi bila v odločitvah merodajna kvalificirana večina.